

FRANCIJA

Oļģerds GROSVALDS (1884 – 1962), sūtņis Francijā, pēc 2.pasaules kara darbojies, saglabājot personisko ministra titulu

Kārlis BERENDS (1887 – 1987), padomnieks sūtniecībā Parīzē, Latvijas pilnvarotais lietvedis Francijā

Aina NAGOBADA – ĀBOLA (1920), Latvijas goda konsule Francijā (faktiski darbojusies kā diplomātiskā pārstāve)

KANĀDA

Eduards UPENIEKS (1920), goda konsuls Toronto

Aleksandrs BĒRZINS (1903 – 1980), Latvijas goda vicekonsula vi. Nūfaundlendā

LIELBRITĀNIJA

Teodots OZOLINS (1899 – 1981), padomnieks sūtniecībā Londonā, sūtniecības pilnvarotais lietvedis

Pauls REINHARDS (1903 – 1990), sūtniecības Londonā vadītājs

Marija Anna ZARINA (1927), sūtniecības Londonā vadītāja

Kārlis KALNINS (1902 – 1967), padomnieks sūtniecībā Londonā

Emīls ZELMENIS (līdz 1940.g. – ZOLMANIS) (1892 – 1979), sūtniecības Londonā Konsulārās nodaļas vecākais darbinieks

Pēteris PRIEDĪTIS (1896 – 1974), konsulārās nodaļas darbinieks, sekretārs sūtniecībā Londonā

Ēriks ŽILINSKIS (1912 – 1990), registrators, arhivists, konsulārais sekretārs sūtniecībā Londonā

Jānis MEŽS (1884 – 1978), goda finanšu atašejs sūtniecībā Londonā

Fridrihs MITENBERGS (1875 – pēc 1957. g.) goda konsuls Nūkāslā pie Tainas

Pēteris PAKALNIETIS (1893 – 1960), konsulārās nodaļas darbinieks sūtniecībā Londonā

NĪDERLANDE

Bruno PAVASARS (1896 – 1978), ģenerālkonsuls Roterdamā, pēc kara – Hāgā

NORVĒGIJA

Arturs VANAGS (1882 – 1970), goda ģenerālkonsuls Oslo

SPĀNIJA

Roberts KAMPUSS (1899 – 1969), I šķ. sekretārs sūtniecībā Stokholmā, padomnieks sūtniecībā Londonā, diplomātiskais pārstāvis Spānijā

ŠVEICE UN STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS

Arnolds SKRĒBERS (1897 – 1979), Latvijas bēgļu un pārvietoto personu interešu aizstāvis Starptautiskajā bēgļu organizācijā (IRO); pārstāvis Šveicē un Ženēvā izvietotajās starptautiskajās organizācijās

Jānis KLAVINS – ELANSKIS (1884 – 1957), karjeras ģenerālkonsuls Bernē

VĀCIJA

Roberts LIEPINS (1890 – 1978), Latvijas diplomātiskā dienesta vadītāja delegāts Vācijā

Ādolfs ŠILDE (1907 – 1990), Latvijas interešu pārstāvis Vācijā

Tālvāldis MEDNIS (1929), Latvijas interešu pārstāvis Vācijā

Pēteris APMANIS (1901 – 1965), goda konsula vi. Hamburgā

ZVIEDRIJA

Voldemārs SALNAIS (1886 – 1948), sūtņis Zviedrijā, no 1940.g. augusta personīgajā diplomātiskajā statusā

Jānis TEPFERS (1898 – 1994), Latvijas diplomātiskā dienesta vadītāja pārstāvis Latvijas pilsoņu interešu aizsardzībai Zviedrijā

māksme:

Arlietu ministrija
Izstādes sagatavošana ierosinājusi Arlietu ministri Sandra Kalniete
Izstādes zinātniskā koncepcija un materiāla izpēte Silviņa Križevica
Mākslinieciskā koncepcija un dizains Arnolds Baliņš
Projekta vadītāja Sarmīte Sāveja

Izstādi sagatavoja Arlietu ministrijas Arhīva nodaļa:
Laura Dzelzīte
Olga Kraštinā
Silviņa Križevica
Inta Mazure
Sarmīte Sāveja
un datorgrafiks Arnolds Baliņš

Izstādes noformējums SIA OPEN MEDIA, izpildītājs Juris Vigners

Par atsaucību un palīdzību izstādes sagatavošanā Arlietu ministrija izsaka pateicību E. Dēlinam, O. Kalnīnam, I. Kampusam, Dz. Liepiņam, T. Mednim, A. Nagobadai – Ābolai, M. A. Zarīnai Latvijas Valsts vēstures arhīvam, Nacionālajai bibliotēkai, Speciālajai arhīvu bibliotēkai, Kara muzejam.

© Latvijas Republikas Arhīvu komisija, 2010. gads
© Arnolds Baliņš, 2010

Latvijas valstiskuma sardzē

Latvijas diplomātiskā un konsulārā
dienesta darbinieki okupācijas
gados trimdā

1940. gada 17. jūnijs – 1991. gada 21. augusts

Valdņģvoss, 1989. gada ruzģjs

Izstādes atklāšana 28.01.2004.
Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas
3. stāva zālē 15.00

1940. gadā nepilnos divos vasaras mēnešos radikāli mainījās Latvijas starptautiski tiesiskais statuss: valsts tika okupēta, anektēta un iekļauta PSRS, līdz ar to valstiskā neatkarība *de facto* tika iznīcināta. Tomēr kā starptautisko tiesību subjekts Latvijas Republika *de iure* turpināja pastāvēt.

Okupācijas vara likvidēja visas valsts un sabiedriskās struktūras, bet tai neizdevās pilnībā iznīcināt Latvijas ārlietu resoru. Diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības brīvās pasaules valstīs 50 gadus pārstāvēja Latvijas Republiku *de iure*.

Savā darbībā tās balstījās gan uz juridiska, gan materiāla pamata:

— Ministru kabineta 1940.gada 17.maija ārkārtējās pilnvaras. Tās piešķīra tiesības sūtņim Lielbritānijā Kārlim Zariņam aizstāvēt Latvijas intereses, vadīt pārstāvniecību darbu ārvalstīs un rīkoties ar to līdzekļiem un mantu;

— ASV valsts sekretāra vietnieka Samnera Velsa 1940. gada 23. jūlija paziņojums, kas kara un pēckara gados noteica ASV politiku Baltijas reģionā: šo valstu okupācija un iekļaušana PSRS nekad netika atzīta ne *de facto*, ne *de iure*. Tādēļ pēc K. Zariņa nāves 1963. gadā Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadību pārņēma Latvijas sūtniecības vadītāji Vašingtonā:

— Latvijas zelts ārvalstu bankās kā svarīgs valsts tālākpastāvēšanas garants, jo PSRS tīkojumiem "šis vīnogas bija par skābām". Savukārt ASV valdība atļāva Federālajai bankai daļu no noguldījumiem pārvērst drošās parādīšanās, kuru augļus atveļēja Latvijas pārstāvniecību uzturēšanai ne tikai ASV, bet arī citur pasaulē.

Atkarībā no tā, kāda bija tās vai citas valsts nostāja jautājumā par Latvijas okupāciju *de facto*, Latvijas diplomāti darbojās vai nu pilnā oficiālā vai personiskā diplomātiskajā statusā. Arī goda konsulu statuss bija ierobežots – vairumā valstu (izņemot ASV un Austrāliju) tos varēja iecelt par vietas izpildītājiem.

Pēc kara, it sevišķi 60. - 70. gados, pasaules politiskajā arēnā ienāca jauns faktors – sabiedriskās jeb nevalstiskās organizācijas. Arī latviešu trimdas apvienības stājās līdzās savām diplomātiskajām pārstāvniecībām Latvijas valstiskuma sardzē un cīnījās par okupācijas un aneksijas *de iure* neatzīšanu, izmantojot visas legālās iespējas – sadarbību ar valstu valdībām, parlamentiem, starptautiskām organizācijām.

No 1946. gada maija līdz 1990. gada aprīlim tika sasauktas 17 Latvijas diplomātisko un konsulāro pārstāvju sanāksmes un apspriedes, kurās izstrādāja darbības stratēģiju, lai nodrošinātu valsts neatkarības *de iure* saglabāšanu. Pēc 1990. gada 4. maija Neatkarības deklarācijas pieņemšanas un valdības izveidošanas tika apspriesta sadarbība ar Ārlietu ministriju. Neatkarīgās Latvijas ārlietu dienesta darbinieku 1991. gada 14. - 15. aprīlī Vašingtonā notikušās apspriedes protokolā ierakstīts: "Latvijas diplomātiskā dienesta darbinieki ārzemēs ir pakļauti sūtniecības Vašingtonā vadītājam, kas visi izteica gatavību sadarboties ar Latvijas Republikas Ārlietu ministriju".

Izšķiroša bija trimdas diplomātu nostāja valstiskuma jautājumā Latvijas neatkarības atjaunošanas laikā no 1989. - 1991. gadam. Diplomāti aizstāvēja viedokli, ka jāatjauno *de iure* pastāvošā valsts ar 1922. gada Satversmi. Tas bija būtisks ieguldījums valstiskuma saglabāšanā un noteica Latvijas statusu nākotnē.

Līdz valsts neatkarības atgūšanai par Latvijas Republikas likumīgās valdības pārstāvjiem no starptautiski tiesiskā viedokļa tika atzīti diplomātiskā un konsulārā dienesta darbinieki Rietumvalstīs un dienesta vadītājs, sūtniecības Vašingtonā pilnvarotais lietvedis Anatols Dinbergs.

"... mēs nosargājām Latvijas valstiskumu..." - tā 1991. gadā Latvijas diplomāti novērtēja trimdā paveikto.

DIPLOMĀTISKĀ UN KONSULĀRĀ DIENESTA VADĪTĀJI

KĀRLIS ZARIŅŠ (1879 - 1963)

Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītājs ar ārkārtējām pilnvarām no 1940.g. jūnija - 1963.g. aprīlim, vienlaikus arī ārkārtējais sūtņis un pilnvarotais ministrs Lielbritānijā

No 1919. g. janvāra Latvijas delegācijas atašējs Pāris miera konferencē. 1919. g. aprīlī - septembrī pagaidu pilnvarotais lietvedis Zviedrijā. No 1919. g. oktobra rezidējošais ministrs. No 1921. g. februāra sūtņis Somijā, no 1923. g. aprīlī - arī Zviedrijā, Norvēģijā un Dānijā ar sēdekli Hēlsinkos. 1925.-1930. g. sūtņis Zviedrijā, Norvēģijā un Dānijā ar sēdekli Hēlsinkos. 1925.-1930. g. sūtņis Zviedrijā, Norvēģijā un Dānijā ar sēdekli Hēlsinkos. 1925.-1930. g. sūtņis Zviedrijā, Norvēģijā un Dānijā ar sēdekli Hēlsinkos.

Stokholmā. 1930.-1933. g. sūtņis Igaunijā. No 1931. g. decembra līdz 1933. g. martam ārlietu ministrs. No 1933. g. jūlija sūtņis Lielbritānijā un ģenerālkonsuls Beitu kopvalstī.

Ar Ministru kabineta 1940. g. 17.maija lēmumu piešķirtas ārkārtējās pilnvaras vadīt Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības un aizstāvēt Latvijas intereses, pastāvot sevišķiem apstākļiem.

Nav atzīnis padomju okupācijas valsts varas un pārvaldes iestādes par likumīgām un nav pakļāvis to lēmumiem. (1940.g. jūlijā atots no amata disciplināru pārkāpuma dēļ, atņemtas pilsona tiesības, konfiscējot īpašumus, izsludināts ārpus likuma kā valsts nodevējs).

1940. g. 23. jūlijā iesniegjis notu Lielbritānijas ārlietu ministram lordam Halifaksam, protestējot pret Latvijas okupāciju un gaidāmo inkorporāciju PSRS.

Līdz mūža beigām vadījis sūtniecību Londonā un Latvijas diplomātisko un konsulāro dienestu. Iecelts pilnvarotais lietvedis - Latvijas sūtniecības vadītājs ASV diplomātisko pārstāvi Spānijā, diplomātiskā dienesta vadītāja pārstāvju vairākās valstīs un starptautiskajās organizācijās Ženēvā, delegāciju Vācijā, iecelts vairāk kā 20 goda konsulu v. Lielbritānijā un Sadraudzības valstīs, karjeras konsulu Kanādā.

ARNOLDS SPEKKE (1887 - 1972)

Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītājs no 1963. g. maija - 1970. g. oktobra, vienlaikus arī pilnvarotais lietvedis, sūtniecības Vašingtonā vadītājs un ģenerālkonsuls ASV

No 1933. g. oktobra sūtņis Itālijā, Grieķijā, Bulgārijā un Albānijā (līdz 1939. g.) ar sēdekli Romā. Protestējis pret Latvijas okupāciju un gaidāmo inkorporāciju PSRS, iesniegjis 1940. g. 27. jūlijā notu Itālijas valdībai. 1940. g. 9. augustā atbrīvots no amata pēc paša lūguma. 11. augustā Latvijas sūtniecība Romā darbību beidza.

Strādājis par skolotāju, bibliotekāru, tulkā u.c. darbos Mīlanā un Romā. Bijis Latvijas bēgļu komitejas Itālijā priekšsēdētāja vietnieks (1945 - 1950), darbojies Latviesu komitejā Romā. 1951. g. piedalījies Latvijas Atjaunošanas komitejas Eiropas centra dibināšanā Londonā.

No 1954. g. aprīlī pilnvarotais lietvedis, Latvijas sūtniecības Vašingtonā vadītājs, no 1954. g. jūnija - arī ģenerālkonsuls ASV. No 1963. g. maija līdz 1970. gada oktobrim Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītājs.

ANATOLS DINBERGS (1911 - 1993)

Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītājs no 1971. g. septembra - 1991. g. augustam, vienlaikus pilnvarotais lietvedis, sūtniecības Vašingtonā vadītājs un ģenerālkonsuls ASV

No 1932. g. septembra praktikants ĀM. 1933. - 1934. g. arštata III šķ. darbinis goda konsulatā Lodzā. 1934. - 1935. g. III šķ. korespondents ĀM Rietumu nodaļā un Juridiskajā nodaļā. No 1937. g. jūnija sekretāra palīgs konsulatā Njujorkā, no septembra - atašējs.

Nav atzīnis padomju okupācijas laikā Latvijas valsts varas un pārvaldes iestādes par likumīgām un nav pakļāvis to lēmumiem. Ar sūtņa Vašingtonā A.Bilmana lēmumu 1940. g. septembrī iecelts par vicekonsulu, konsulatā Njujorkā vadītāja pal. 1941. g. janvārī pārcelts par atašēju sūtniecībā Vašingtonā (konsulāts tika likvidēts). No 1949. g. jūnija - 1. sekretārs, no 1954. g. novembra - sūtniecības padomnieks. Bijis pagaidu pilnvarotais lietvedis (1948. g. jūlijs - 1949. g. jūnijs) 1953. g. augusts - 1954. g. maijs). No 1970. g. oktobra - pilnvarotais lietvedis, sūtniecības vadītājs. No 1971. g. marta arī ģenerālkonsuls ASV.

No 1971. g. septembra vadījis Latvijas diplomātisko un konsulāro dienestu. Sasaucis diplomātiskā un konsulārā dienesta darbinieku apspriedes. 1991. g. aprīlī - Neatkarīgās Latvijas ārlietu dienesta darbinieku apspriedē, iecelts goda konsuls ASV Austrālijā un Francijā, pārstāvniecības vadītāju Londonā, Latvijas interešu pārstāvi Vācijā.

Pēc valsts neatkarības atgūšanas un starptautiskās atzīšanas - vēstnieks ASV (1991. g. septembris - 1992. g. decembris), pastāvīgais pārstāvis ANO (1991. g. septembris - decembris). No 1992. g. decembra līdz mūža beigām padomnieks vēstniecībā ASV.

ĀRLIETU DIENESTA DARBINIEKI

ASV

Alfreds BILMANIS (1887 - 1948), ārkārtējais sūtņis un pilnvarotais ministrs ASV
Jūlijs FELDMANS (1889 - 1953), pastāvīgais delegāts pie Tautu Savienības, sūtņis Šveicē, pilnvarotais lietvedis ASV

Valdemārs KREICBERGS (1912 - 1995), sekretārs sūtniecībā Stokholmā; padomnieks sūtniecībā Vašingtonā

Ludvigs ĒKIS (1892 - 1943), padomdevējs saimnieciskās un finansiālās lietās sūtniecībā Vašingtonā

Vilis TOMSONS (1905 - 1978), sekretārs sūtniecībā Londonā, Buenosairesā, Riodežaneiro; sekretārs goda ģenerālkonsulatā Toronto, karjeras konsula v. Kanādā ar sēdekli Monreālā; padomnieks sūtniecībā Vašingtonā

Jānis LŪSIS (1945), 2.sekretārs, 1.sekretārs, padomnieks sūtniecībā Vašingtonā

Rūdolfs ŠILLERS (1896 - 1981), konsuls Njujorkā; preses atašējs, referents sūtniecībā Vašingtonā

Jānis KALNIŅŠ (1907 - 1998), konsulārās daļas vadītājs sūtniecībā Vašingtonā; goda konsuls Vašingtonā

Aivars JERUMANIS (1938), goda konsuls Losandželosā

Ojārs KALNIŅŠ (1949), preses sekretārs un atbildīgais par sabiedriskajām attiecībām sūtniecībā Vašingtonā

ARGENTĪNA, BRAZĪLIJA

Pēteris OLINŠ (1890 - 1962), pilnvarotais lietvedis Argentīnā, pilnvarotais lietvedis Brazīlijā (ar sēdekli Buenosairesā, vēlāk Riodežaneiro)

Alfredo Teodoro RŪSINS (1912 - 1978), sūtniecības Riodežaneiro juriskonsults

Nikolajs OZOLINŠ (1910 - 1983), III šķ. arštata sekretārs sūtniecībā Buenosairesā; beļva liguma sekretāra v. goda konsulatā Sanpaulu

AUSTRĀLIJA

Emils DĒLINŠ (1921), goda vicekonsuls, goda konsuls Austrālijas pavalstīs Viktorijā un Tasmānijā (konsulāts Melburnā)

Jānis Roberts DĒLINŠ (1954), sekretārs, goda vicekonsuls Melburnā

Olģerts ROZĪTIS (1912 - 1984), I šķ. sekretārs sūtniecībā Londonā, karjeras sekretārs, kancelejas vadītājs goda konsulatā Sidnejā (ar sēdekli Melburnā) un goda konsulatā Melburnā

DĀNIJA

Nikolajs OZOLINŠ (1904 - 1979), izsniedzis Latvijas bēgļiem Dānijā pagaidu personas apliecības Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītāja uzdevumā

BELĢIJA UN LUKSEMBURGA

Herberts RĀCENIS (1894 - 1960), goda vicekonsuls Antverpenē, pēc kara - Briselē

Kārlis GULBIS (1904 - 1973), Latvijas diplomātiskā dienesta vadītāja pārstāvis Beļģijā un Luksemburgā

ITĀLIJA

Jāzeps ČAMANIS (1884 - 1964), Latvijas pilsoņu interešu aizstāvis Itālijā (bez oficiāla statusa)